

pocketreeks lokaal bestuur / VNG

LOKAAL BESTUUR / VNG

Radicalisme Signaleren en Aanpakken

Vroegtijdige aanpak van
radicaliserende jongeren

Handreiking voor gemeenten

Radicalisme Signaleren en Aanpakken

Vroegtijdige aanpak van radicaliserende jongeren

Handreiking voor gemeenten

Radicalisme Signaleren en Aanpakken

Vroegtijdige aanpak van radicaliserende jongeren

Handreiking voor gemeenten

Sdu Uitgevers 2006

Colofon

Samenstelling:

VNG

Nassaulaan 12

2514 JS Den Haag

T 070 3738022

F 070 3738438

www.vng.nl

Radar

Veemarkt 83

1019 DB Amsterdam

T 020-4635050

F 020-4635051

E o.ramadan@radaradvies.nl

www.radaradvies.nl

THESAURUS VERENIGING VAN NEDERLANDSE GEMEENTEN

Thesaurustermen: radicalisme, integratie, veiligheid, minderheden

ISBN: 90 12 11 358 X

Uitgever: www.sdu.nl, Den Haag 2006

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enig vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door foto, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Auteurs en uitgever aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor een eventuele onvolledigheid of onjuistheid, dan wel de gevolgen daarvan. Aan de tekst van deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

Inhoud

1	Inleiding	7
2	Radicalisme gedefinieerd	9
	Wat is radicalisme	9
	Wat is radicalisme niet	10
	Dreigingen van radicalisme	10
3	Algemene vormen van radicalisme	13
	Radicaal isolationisme	13
	Radicaal parallellisme	13
	Radicaal exclusivisme	13
4	Specifieke vormen van radicalisme	15
	Radicaal kalifatisme	15
	Radicaal-islamitisch puritanisme	16
	Radicaal Moslimnationalisme	16
5	Hulpstukken om radicalisme te onderscheiden	19
6	Stand van zaken gemeentelijke aanpak	21
7	Radicalisme Signaleren en aanpakken	25
7.1	Signalen van radicalisme	25
	Afstand nemen	25
	Devotie	26
	Vijandbeeld	27
	Publiek = privaat	28
	Uiterlijke kenmerken	29
	Onderlinge loyaliteit	30
7.2	Signaleren en aanpak radicalisme	30
	Instrumenten om juiste strategische beleidskeuzes te bepalen	31
	Instrumenten die leiden tot het aanpakken en beheersen	33
8	Afbakenen signaleren en aanpak	35
	Bijlage: Informatie	37

1 Inleiding

Volgens de Rijksoverheid en de media is radicalisme en daarmee samenhangend, terrorisme een groot probleem dat veel aandacht behoeft. Zo worden gemeenten ook gewaarschuwd voor vormen van radicalisering die het geweld afwijzen en een wig kunnen drijven tussen bevolkingsgroepen.

Maar zien gemeenten die rol ook voor zichzelf? In hoeverre is radicalisme een probleem op lokaal niveau en op welke wijze willen en kunnen gemeenten een rol spelen in de aanpak? Radicale moslimjongeren en Lonsdalejeugd¹; leerlingen in burka die geen toegang tot opleidingsinstituten krijgen; leerlingen die docenten geen hand willen geven en brandstichtingen in moskee en kerk.

Ons land maakt kennis met nieuwe verschijnselen. Of is de jeugd altijd al rebels geweest en doet ze dat nu op een andere manier? Moeten we ons zorgen maken, of waait het wel weer over?

Zaak is om onderscheid te leren maken wanneer men zich wel zorgen en wanneer men zich geen zorgen hoeft te maken. Radicalisering is een politiek gevoelig onderwerp, en elke gemeente zal voor een eigen strategie moeten kiezen. Om gemeenten te ondersteunen bij het ontwikkelen van beleid en strategie op het terrein van radicalisme hebben de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Radar, bureau voor sociale vraagstukken de voor u liggende handreiking samengesteld.

Nederland kent momenteel drie vormen van radicalisme onder met name jongeren. Ten eerste is er het moslimradicalisme, een nieuw fenomeen in ons land, dat voor velen moeilijk valt te onderscheiden. Ten tweede bestaat er ook extreemrechts radicalisme, en ook al wel wat langer, hoewel het meer met baldadigheid en minder met ideologie verbonden lijkt dan het hedendaagse moslimradicalisme. Tenslotte komt op bescheiden schaal radicalisme voor onder dierenrechtenactivisten.

De eerste vijf paragrafen geven inzicht over radicalisme. In de daarop volgende paragraaf wordt kort ingegaan op de stand van zaken binnen enkele gemeenten, waarna in de laatste paragraaf de instrumenten voor het signaleren en aanpakken van radicalisme worden beschreven.

1 Onderzoek wijst uit dat er weliswaar een dreiging uitgaat van de zgn. Lonsdalejongeren maar dat van een reële rechts-extremistische dreiging vooralsnog geen sprake is.

Voor de aanpak van radicalisering wordt in deze handreiking een preventief, curatief en repressief instrumentarium geschetst. Met deze instrumenten kunnen uitvoerende professionals zoals welzijnsinstellingen, woningbouwcorporaties, bouw- en woningtoezicht, buurtagenten, leerplichtambtenaren, buurtorganisaties, docenten en jongerenwerkers aan de slag. Zij zijn het die tendensen van radicalisering signaleren en moeten aanpakken, vooral bij jongeren.

De aanpak is niet bedoeld voor de bestrijding van vergaande radicalisering, waar politie, justitie en veiligheidsdiensten een taak hebben. Bij de aanpak wordt onderscheid gemaakt tussen feitelijke en vermoedelijke radicalisering. Bij feitelijk radicalisering is sprake van reeds geïdentificeerde groepen jongeren die radicaal gedrag vertonen. Onder vermoedelijke radicalisering verstaan wij tendensen van radicalisering die nog niet onomstotelijk zijn aangetoond. Gemeenten kunnen door Radar worden ondersteund bij de aanpak van radicalisme.

2 Radicalisme gedefinieerd

Identiteitsvorming onder allochtone jongeren is begrijpelijk en eveneens onontkoombaar. In een behoorlijk permissieve samenleving als de onze, kunnen allochtone jongeren laten zien dat ze zich identificeren met een deel van hun oorspronkelijke religieuze, etnische en nationale achtergrond. Bijvoorbeeld door een hoofddoek te dragen. Dat is niet verontrustend, maar een normaal proces. Autochtone jongeren doen dat net zo (kleren, taal, uitgaan). Die ruimte voor eigen identiteitsvorming moet er zijn.

Veel allochtone jongeren ervaren dagelijks dat zij niet welkom zijn op de arbeidsmarkt of in de disco. Uitsluitingmechanismen kunnen leiden tot radicaal handelen. Het is niet duidelijk waardoor het ene individu de stap van religieuze identiteit naar religieus of nationalistisch geweld wel maakt en het andere niet.

Moslimradicalisering treedt in Nederland opvallend vaak op bij goed geïntegreerde jongeren, die zich kennelijk tekort gedaan voelen. Ook andere vormen van radicalisme kennen, althans voor een deel, vaak een historie van vermeende persoonlijke gekrentheid.

Wat is radicalisme

Van radicalisme zijn veel definities:

Radicalisme wordt door het ministerie van Justitie, de AIVD, opgevat als:

“Het (actief) nastreven en/of ondersteunen van diep ingrijpende veranderingen in de samenleving, die een gevaar kunnen opleveren voor (het voortbestaan van) de democratische rechtsorde (doel), eventueel met het hanteren van ondemocratische methodes (middel), die afbreuk kunnen doen aan het functioneren van de democratische rechtsorde (effect).”

In deze handreiking hanteren wij radicalisme vooral als een geesteshouding.

“Radicalisme is de bereidheid om de uiterste consequentie uit een denkwijze te aanvaarden en in daden om te zetten.”

Dat klinkt nogal formeel, en lijkt alleen te gaan om (potentiële) terroristen die het gemunt hebben op Tweede-Kamerleden. Niets is minder waar. Radicalisme kan zich inderdaad richten tegen de democratische overheid, maar kan zich ook keren tegen bepaalde groepen mensen.

Wat radicalisme niet is

De grote puzzel voor veel uitvoerende professionals is te kunnen onderscheiden wanneer je gealarmeerd moet zijn over radicaal gedrag en wanneer rebelse pubers zich op een gezonde wijze afzetten tegen de gevestigde orde. Leidraad daarbij is dat pubers zich afzetten om te *provoceren* terwijl radicaliserende jongeren zich afzetten omdat ze zich *afkeren*. Met andere woorden: pubers willen uiteindelijk een reactie uitlokken, radicaliserende jongeren willen juist niks meer met deze samenleving te maken hebben.

Een daarmee samenhangend verschil is dat pubers vaak hun puberaal gedrag niet in al hun leefsferes vertonen (bijv. wel thuis en op school, maar niet op de voetbalclub) terwijl radicaliserende jongeren zich op alle fronten terugtrekken. Overigens moet bedacht worden dat radicalisering een proces is dat in stappen verloopt. De eerste stappen kunnen daarbij gelegen zijn in puberaal gedrag of juist een reactie daarop. Dit betekent dat het vaak mogelijk is om radicaliserende jongeren al vroeg in hun proces van radicalisering op te sporen.

Dreigingen van radicalisme

In het onderstaande schema onderscheidt de AIVD acht vormen van dreiging. Voor de nog te behandelen drie types van islamitisch radicalisme - gelden in mindere of meerdere mate elk van die vormen van dreiging.

Verticale dimensie
van de democratische
rechtsorde

Horizontale dimensie
van de democratische
rechtsorde

3 Algemene vormen van radicalisme

De radicalisering van diverse groepen jongeren is in Nederland momenteel een serieus probleem en kan zich op drie manieren manifesteren. Wij onderscheiden drie algemene vormen van radicalisme.

Radicalisme waarbij groepen mensen, veelal jongeren zich afkeren van de samenleving, wat de sociale cohesie ondergraaft d.i. radicaal isolationisme

Radicalisme waarbij groepen mensen, veelal jongeren zich keren tegen de samenleving als geheel, wat een bedreiging vormt voor onze democratische staatsvorm d.i. radicaal parallellisme

Radicalisme waarbij groepen mensen, veelal jongeren zich keren tegen bepaalde groepen in de samenleving, wat een bedreiging vormt voor die belaagde groepen d.i. radicaal exclusivisme.

Radicaal isolationisme

Bij de eerste vorm van radicalisme moet gedacht worden aan groepen mensen die zo weinig mogelijk met de huidige samenleving te maken willen hebben. Die vinden ze bijvoorbeeld te westers (bij moslimradicalisme), te multicultureel (bij extreemrechts radicalisme) of te kapitalistisch (bij extreemlinks radicalisme)². De radicalen scheiden zich zo veel mogelijk af van de samenleving en trekken zich zo min mogelijk aan van de geldende wetten of regels. Men leeft op zichzelf en naar eigen richtlijnen.

Radicaal parallellisme

Bij de tweede vorm van radicalisme keert men zich niet alleen af van de huidige samenleving, maar verfoeit die ook. Het bestuur van onze samenleving, dus de overheid, moet het met name ontgelden. Men probeert de bestuursvorm te veranderen, desnoods op een gewelddadige wijze. Men probeert bijvoorbeeld een islamitische staat of de sharia in te voeren. Maar er valt ook te denken aan voormalige groepen die een communistische revolutie nastreefden.

Radicaal exclusivisme

De derde vorm van radicalisme keert zich tegen bepaalde groepen in de samenleving. Dat kan om zeer uiteenlopende groepen gaan, variërend van

2 We spreken in deze handreiking van islamitisch radicalisme, maar het moge duidelijk wezen dat we hiermee doelen op een vorm van radicalisme die de islam misbruikt. Hetzelfde geldt voor extreemrechts en extreemlinks radicalisme.

de homoseksuele jongen wiens leven op school onmogelijk wordt gemaakt door islamitische klasgenoten tot de allochtone leerling op wie extreem-rechtse jongeren het hebben gemunt. Deze derde vorm van radicalisme (radicaal exclusivisme tegen bijvoorbeeld klasgenoten of buurtbewoners) is door onderwijzend personeel en welzijnswerkers nog redelijk aan te pakken. Zeker bij de tweede vorm van radicalisme (radicaal parallelisme tegen de huidige staatsvorm), zijn vooral politie en justitie de aangewezen instanties.

4 Specifieke vormen van radicalisme

Hoewel onze aanpak van radicalisme zich nadrukkelijk niet alleen richt op islamitisch radicalisme, blijken gemeenten en uitvoerende professionals met name kopzorgen te hebben over deze vorm. Dat komt enerzijds omdat die momenteel meer fanatieke aanhangers en twijfelende meelopers lijkt te hebben dan extreemrechts of extreemlinks radicalisme, maar ook omdat de meeste autochtone professionals nauwelijks kennis hebben van islamitisch radicalisme. Extreemrechts of extreemlinks radicalisme heeft in de Nederlandse geschiedenis meer bekendheid.

Er zijn drie typen islamitisch radicalisme te onderscheiden:

Radicaal kalifatisme

Radicaal-islamitisch puritanisme

Radicaal moslimnationalisme

Radicaal kalifatisme (verzet tegen westerse politiek)

Het eerste type radicale islam stelt het verzet tegen de westerse politieke en in het verlengde daarvan ook economische overheersing centraal. De focus ligt op de politieke macht van het westen. Deze dient te worden gebroken en in de plaats daarvan moet de politieke macht van de islam worden gevestigd. Een eerste stap is het islamiseren van het politieke systeem in moslimlanden.

Het ultieme doel houdt echter veel meer in: uiteindelijk dient het 'wereldkalifaat' (de universele islamitische staat) tot stand te komen en moet de 'umma' (de islamitische wereldgemeenschap) een 'supermacht' worden die het Westen kan verdringen. Vanwege de focus op de politieke dimensie van de westerse overheersing en het politieke alternatief dat hiervoor wordt gepresenteerd, kan dit type van radicale islam omschreven worden als radicale politieke islam.

Dit type omvat dus die vormen van radicale islam die (op al dan niet gewelddadige wijze) vanuit een non-acceptatie van de westerse democratische rechtsstaat, dan wel een gedeeltelijke afwijzing van essentiële aspecten ervan, een op hun interpretatie van de islam gebaseerd politiek systeem nastreven, een 'wereldkalifaat'. In dit verband wordt vaak de term 'jihad' gebruikt. Letterlijk betekent dat 'strijd' en de radicale interpretatie maakt daar een gewelddadige strijd tegen moslimonderdrukking van.

Radicaal-islamitisch puritanisme (verzet tegen culturele westerse overheersing)

Het tweede type radicale islam benadrukt het verzet tegen de westerse culturele overheersing. De focus ligt in eerste instantie op de 'verderfelijke' westerse levensstijl die wordt beschouwd als een bedreiging voor de 'zuivere islam'. Dit type kan worden omschreven als radicaal-islamitisch puritanisme.

De aanhangers verafschuwen de wijze waarop in de westerse samenlevingen aan intermenselijke verhoudingen vorm wordt gegeven. Zij hebben een afkeer van de westerse opvattingen over gelijke rechten van man en vrouw, vrije meningsuiting, respect voor levensbeschouwelijke pluriformiteit, autonomie in de persoonlijke levenssfeer en het seculiere karakter van de samenleving.

Als alternatief voor de gehate westerse samenleving stellen zij zich een maatschappelijke orde voor die gebaseerd is op de islamitische 'zeden', zoals voorgeschreven in de sharia. In de hedendaagse radicale islam manifesteert dit radicaal puritanisme zich binnen stromingen als 'salafisme' of 'wahhabisme', waar sterk de nadruk wordt gelegd op de 'zuivering' van de islam van 'ketterse' invloeden. Primair doel is de 'her-islamisering' van moslims die onderhevig zijn geweest aan niet-islamitische invloeden.

Vaak gaan deze her-islamiseringsinspanningen gepaard met exclusivisme: prediking van (religieuze en culturele) intolerantie (takfir: verkettering en uitsluiting van andersgelovigen, onder wie ook 'liberale' moslims) en parallelisme (geheel of gedeeltelijk niet erkennen van de niet-islamitische overheid en streven naar autonome sharia gebieden). In dit verband wordt vaak gesproken van 'dawa', wat letterlijk 'oproep' tot de islam betekent, en omschreven kan worden als missionering. Meestal is dawa niet gewelddadig.

Radicaal moslimnationalisme (verzet tegen politieke en culturele dominantie van het westen)

Het derde type radicale islam zet zich af tegen zowel de politieke als culturele dominantie van het Westen, maar is in het geboden alternatief minder religieus gemotiveerd.

Dit type kan worden omschreven als radicaal moslimnationalisme (of radicaal moslimcommunitarisme). Het betreft hier de vaak veronachtzaamde vormen van radicalisme die niet zozeer de islam als religie maar het moslim-zijn (de verbeelde gemeenschap van de moslimnatie, de lotsverbondenheid van de moslims overal ter wereld) centraal stellen.

Een fenomeen als de Arabisch-Europese Liga (AEL) kan als een vorm van (radicaal) moslimnationalisme/-communitarisme worden beschouwd. Het moslimnationalisme heeft aspecten van de radicaal-politieke islam (doel is emancipatie van de moslims) en het radicaal-islamitisch puritanisme (met tendensen tot exclusivisme en parallellisme, hoewel vaak minder extreem en minder religieus gemotiveerd).

5 Hulpstukken om radicalisme te onderscheiden

Van belang om de signalen van radicalisme te kunnen onderscheiden zijn de hulpstukken die hiervoor relevant zijn onder de aandacht te brengen.

Hulpstukken om radicalisme te onderscheiden van andere fenomenen en politieke begrippen die lopen van minder erg naar erger zijn:

Ultra: een buitengewone of overdreven vorm van een gekende, meestal politieke hoedanigheid (vgl. ultralinks, ultrarechts);

Extreem: tot de grens gaand in hoge, soms hoogste graad. Feitelijke omschrijving van groeperingen die opereren aan de grens van het bestaande politiek spectrum;

Extremisme: 'het gaan, het drijven tot in de uiterste consequenties'. In algemeen politieke zin is extremisme daarmee een verschijnsel dat qua doel en/of qua middelen het uiterste aanvaardbaar acht of nastreeft. Het uiterste kan in dit geval geweld betekenen.

Verder zijn onderstaande levensbeschouwelijke begrippen te definiëren, die weer lopen van minder erg naar erger, deze zijn:

Orthodox: rechtzinnig. Streng vasthoudend aan overgeleverde (meestal religieuze) leer, overeenkomstig alle voorschriften van de leer;

Fundamentalistisch: orthodoxe, antiliberale (meestal religieuze) richting, met anti-intellectuele inslag (geen vrijheid van debat, geen ruimte voor twijfel).

Tenslotte zijn onderstaande begrippen in relatie tot middelen te definiëren, die weer lopen van minder erg naar erger, deze zijn:

Militant: vanzelfsprekend een term in connotatie met het krijgswezen en in zijn algemeenheid strijdlustig en aanvallend. Bevindt zich over het algemeen binnen de grenzen van de wet;

Activistisch: bij de inzet van middelen wordt gekozen voor de daad, anders dan voor het woord. Daden zijn in beginsel onschadelijk, wel eventueel openbare orde verstorend;

Gewelddadig activistisch: schade aanrichtend. Verstoring van de openbare orde hoeft hierbij niet aan de orde te zijn;

Terroristisch: het gewelddadig aanrichten van maatschappelijke processen die ernstige schade veroorzaken, erop gericht maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen en/of politieke besluitvorming te beïnvloeden binnen de rechtsordelijke context.

6 Stand van zaken gemeentelijke aanpak

De gemeentelijke aanpak van radicalisme laat een divers beeld zien. Sommige gemeenten, zoals Rotterdam, Amsterdam, Arnhem, Ede en Helmond zijn al actief bezig met het ontwikkelen van maatregelen en beleid op het terrein van radicalisering.

De gemeente Amsterdam heeft voor een strategie gekozen van preventie van radicalisering, weerbaar maken van de samenleving en bestrijden van terreur. De gemeente richt zich dus duidelijk op de personen en groepen die radicaliseren, maar ook op de gehele samenleving waarbinnen die radicalisering zich afspeelt. Dit alles is uitgewerkt in de plannen 'Wij Amsterdammers'.

Wij Amsterdammers II is de opvolger van het in januari 2005 vastgestelde actieplan om extremisme aan te pakken en polarisatie tegen te gaan. De afgelopen periode is gebleken dat blijvender inzet nodig is om Amsterdam weerbaar te maken tegen processen van etnische distantiëring en in het kielzog daarvan radicalisering en polarisatie.

Wij Amsterdammers II werkt langs drie lijnen.

Allereerst: het investeren in het zogenaamde 'sociaal kapitaal'. Hierbij gaat het om het versterken van het vertrouwen en het contact tussen diverse Amsterdamse bevolkingsgroepen.

Ten tweede: het stellen van grenzen en eisen. Voor iedereen moet duidelijk zijn wat wel en wat niet kan in Amsterdam. Het gaat daarbij over intolerant en onfatsoenlijk gedrag, maar ook over radicalisering.

De derde lijn is die van perspectief en kansen bieden. De raad heeft dit onderdeel onlangs vastgelegd in de notitie 'Perspectief en Kansen, het Amsterdamse integratiebeleid tegen de achtergrond van het programma Wij Amsterdammers'. Deze integratieprojecten hebben als doel te zorgen dat alle Amsterdammers naar vermogen maximaal zijn opgeleid en werk hebben. www.amsterdam.nl/wijamsterdammers

Sommige gemeenten bezien radicalisering als een veiligheidsprobleem, andere als een integratieprobleem. Het proces van radicalisering biedt een groot aantal gemeentelijke sectoren aanknopingspunten om in dit proces in te grijpen. Openbare orde en veiligheid en integratiebeleid zijn wellicht de meest voor de hand liggende, maar ook bijvoorbeeld de afdelingen jeugdbeleid, onderwijs, sociale zaken, ruimtelijke ordening en communicatie spelen een rol bij een effectieve aanpak.

In de gemeente Rotterdam is er een informatie-schakelpunt opgezet en een structuur om signalen van radicalisering bijeen te brengen, te verifiëren en vervolgens indien nodig aan te pakken of over te dragen aan de politie. Het informatie-schakelpunt maakt onderdeel uit van een brede aanpak die zowel gericht is op preventie als op repressie.

De Rotterdamse vroegsignalering van radicaliseringsprocessen werkt in drie werkprocessen: Trends & analyse, Personen & objecten en Quick scan bij onrust. Het verzamelen van signalen en informatie en het duiden daarvan, staat daarin centraal.

Het werkproces trends en analyse.

Door het volgen van internationale en landelijke ontwikkelingen en het vertalen daarvan naar de lokale context, ontstaat een eerste beeld over radicalisering en extremisering in Rotterdam. Voor het kunnen bepalen van de lokale context wordt deels gebruik gemaakt van reguliere onderzoeken en monitors en is deels specifiek onderzoek uitgezet. Daarnaast vormen ook de bevindingen uit het werkproces Quickscan bij onrust input voor de trendontwikkeling. In de toekomst zal ook het meldingenpatroon uit het werkproces personen & objecten bij de analyse worden betrokken. Deze analyse mondt uit in een periodieke rapportage.

Het werkproces personen en objecten

Waar bij het werkproces trends & analyse gaat om patronen van radicalisering, staat het werkproces personen & objecten de individuele persoon of een concreet object centraal. Ook hier gaat het om het verzamelen van signalen. Aan de hand van toetsing van het signaal aan een aantal indicatoren kan worden gekomen tot de theoretische veronderstelling dat er mogelijk sprake is van radicalisering. In dat geval vindt vervolgens informatiecoördinatie plaats binnen de gemeente teneinde te bezien of de theoretische mogelijkheid dat er sprake is van radicalisering, omgezet kan worden in een concreet vermoeden.

Het werkproces Quick scan bij onrust

In het derde werkproces gaat het om de reactie van de bevolking op majeure incidenten waar ook ter wereld, die mogelijk hun repercussie hebben op de sfeer in de stad. De aanslagen in de metro in Londen afgelopen zomer zijn daarvan een voorbeeld, maar ook de onrust afgelopen najaar in Parijs en enkele andere Franse steden. Door middel van het raadplegen van een aantal sleutelfiguren ontstaat een actueel sfeerbeeld en wordt zonodig geadviseerd tot het nemen van specifieke acties.

De gemeente Ede heeft een meldpunt radicalisering opgezet, waar professionals terecht kunnen als zij radicaliserende personen signaleren.

In de gemeente Ede bestaat sinds januari 2006 een telefonisch meldpunt radicalisering. Het college van B&W besloot hiertoe na de moorden op Pim Fortuijn en Theo van Gogh en aanslagen elders in de wereld. Doel van het meldpunt is signalen van radicalisering te verzamelen en deze zo nodig af te stemmen met de politie. Grondslag voor het meldpunt is de burgerplicht tot het melden van signalen die duiden op radicalisering omdat radicalisering kan leiden tot terrorisme.

Het telefoonnummer is bedoeld voor ambtenaren met publiekscontacten, scholen (VO en MBO), welzijnsinstellingen en woningcorporaties. Burgers kunnen hun melding kwijt bij de politie of het meldpunt 'Meld misdaad anoniem 0800-700'.

Bij de voorbereiding van het meldpunt is overwogen dat het voor de genoemde functionarissen uit het oogpunt van hun vertrouwensrelatie makkelijker is om een melding te doen bij het meldpunt dan bij de politie. Een andere overweging was om signalen op één punt binnen te laten komen om overzicht te bewaren. Een laatste overweging was met voorlichting en instructies de functionarissen te activeren tot oplettendheid.

Het meldpunt bestaat uit een beveiligde telefoonbeantwoorder, die uitsluitend 2 bevoegde ambtenaren kunnen af luisteren. De signalen worden digitaal geregistreerd en beveiligd opgeslagen. Van deze registratie is melding gemaakt bij en geaccepteerd door het College Bescherming Persoonsgegevens.

Natuurlijk worden meldingen niet alleen met de 'veiligheidsbril' bekeken. Als daartoe aanleiding is wordt ook een zorgtraject geïnitieerd en kent Ede een actief integratiebeleid.

Voor vragen kunt u contact opnemen met Henk de Wit van de gemeente Ede: (0318) 68 08 16 of henk.de.wit@ede.nl

In de gemeente Breda heeft de vakdirectie welzijn enige overwegingen en aanbevelingen opgenomen in de nota 'Over Islamitisch georiënteerde radicalisering'.

Het gemeentelijk handelen in Breda zou moeten worden geïnspireerd door de volgende met elkaar samenhangende attitudes:

- 1 Het expliciet erkennen van culturele diversiteit door vanuit een Handvest Diversiteit de erkenning vorm te geven door te werken aan beeldvorming, interculturele competentie en communicatie, aandacht voor Islamitische feestdagen, erken de Islam expliciet als een positieve levensinspiratie en niet a-priori als bedreiging of probleem, erken dat de Islam een wezenlijk deel van iemands identiteit kan vormen.
- 2 Door het actief betrekken van alle migranten. Daartoe kunnen activiteiten worden ontplooid door als bestuurder én als raadslid je oor te luister te leggen bij Islamitische scholen voor primair onderwijs, maar zeker ook bij scholen voor voortgezet onderwijs (VMBO) en met name bij ROC's de uitwisselingen tussen Islamitische en "witte" scholen te ondersteunen, ook die in de randgemeenten en door inburgeringscursussen 'andersom' te organiseren, waarin autochtonen in staat worden gesteld iets te leren over andere culturen en talen.
- 3 Het daadwerkelijk ondersteunen door intensievere participatie van Islamieten aan de Bredase samenleving. Daarbij gaat het in belangrijke mate om het interculturaliseren van algemene voorzieningen en instellingen, opdat deze hun aanbod afstemmen op de behoeften en de vraag van álle burgers en te onderzoeken of etnische ondernemers leer-/werkplekken willen creëren en ervoor zorgen dat deze nieuwe stageplekken worden erkend door de opleidingen.

Ook de gemeente Utrecht heeft zich in het plan 'Utrecht = van ons allemaal dat laten we ons niet afnemen!' een aanzet gegeven om radicaliseringsprocessen te signaleren.

7 Radicalisme signaleren en aanpakken

7.1 SIGNALLEN VAN RADICALISME

Wij onderscheiden zes signalen van radicalisering. Om te bepalen of er sprake is van radicalisering, of van geïsoleerde gevallen van afwijkend ‘puberaal’ gedrag, kan worden gekeken of deze signalen alleen binnen één leefcirkel voorkomen namelijk school, thuis, werk, of dat er sprake is van een patroon dat zich op meerdere plaatsen herhaalt. Dat laatste is een teken van radicalisering.

<i>Zes signalen van radicalisering</i>	
<i>Signaal 1</i> Afstand nemen	<i>Signaal 4</i> Publiek = privaat
<i>Signaal 2</i> Devotie	<i>Signaal 5</i> Uiterlijke kenmerken
<i>Signaal 3</i> Vijandbeeld	<i>Signaal 6</i> Onderlinge loyaliteit

Signaal 1: afstand nemen

Een duidelijk signaal van radicalisering is dat men plots en hevig afstand neemt van mensen en zaken die voorheen nabij en vertrouwd waren. Radicaliserende jongeren gaan zo op in hun nieuwe denkbeelden en nieuwe ‘broeders en zusters’, dat oude vrienden, collega’s en zelfs familieleden worden afgedankt.

Zeker bij afstand nemen van familie is een overlap met puberaal gedrag aanwezig. Pubers moeten vaak ook niets hebben van de gebruiken van hun ouders. Radicaliserende jongeren nemen echter veel fundamentele afstand. Waar een pubermeisje niet meer met haar ouders op vakantie wil, zijn er islamitische meisjes die, zeer tegen de cultuur in, hun vaders willen negeren omdat hij het ware geloof onvoldoende aanhangt. Ze bespreken huwelijkskandidaten op radicale internetsites en vertrouwen het oordeel van ouders niet meer.

Er wordt niet alleen afstand genomen van familie, maar ook van allerlei andere mensen en zaken die voorheen nabij waren. Te denken valt aan werk en school. Radicaliserende jongeren gaan zo op in de nieuwe groep van gelijkgezinden dat ze schoolreisjes en bedrijfsuitjes afslaan. Na het afslaan van schoolreisjes en bedrijfsuitjes kan het volledig stoppen met opleiding of werk volgen. Hoewel het minder zal voorkomen, hoeft dit signaal van radicalisering niet alleen te slaan op islamitisch radicalisme. Het kan ook gemotiveerd zijn door extreemrechts radicalisme, omdat men de school en het bedrijf te multicultureel vindt of omdat men de familie te tolerant vindt jegens allochtonen.

Plotseling afstand nemen gebeurt bij radicalisering vaak op meerdere vlakken tegelijkertijd. Door betrokkenen uit diverse leefcirkels van de jongeren de radicaliseringsmeter zoals opgenomen in paragraaf 7.2. te laten invullen kan het 'afstand nemen' inzichtelijk worden gemaakt. Het loont dus om een signaal, dat een leerling steeds meer afstand neemt van de opleiding en medeleerlingen, te toetsen bij bijvoorbeeld een jongerenwerker, om te kijken of oude vrienden ook worden ingeruild. Zelfs als het moeilijk lijkt, loont het om ook ouders te betrekken.

In diverse dagbladen is een vader van een vrouwelijke terreurverdachte aan het woord geweest. De vader verloor de grip op zijn dochter. Niet omdat ze te westers werd, maar omdat ze de religie te radicaal ging beleven. De vader verscheurde haar burka die ze tegen zijn wil in was gaan dragen. De week daarna had ze een nieuwe. Niet veel later arrangeerde ze haar eigen huwelijk met een gelijkgezinde en verliet het huis.

Signaal 2: devotie

Devotie is een tweede signaal van radicalisering. Ook hier is een overlap met puberaal gedrag te zien. Popidolen en sportsterren kunnen pubers ook op hol brengen. En dat kan verder gaan dan posters boven het bed en het vergoelijken van misstappen van het idool. Devotie bij radicalisering gaat echter verder en dieper. Vaak wordt niet zo zeer een persoon verheerlijkt, maar betreft de devotie een ideaal dat door radicaliserende jongeren eigen wordt gemaakt. Het is niet zo zeer de extreemrechtse voorman of de radicale imam die worden vereerd, maar het gedachtegoed en het gedrag dat ze voorschrijven.

Deze devotie hangt nauw samen met het eigen superioriteitsgevoel. Je bent een ware moslim of een echte Ariër en staat daarmee boven de rest. Devotie ontstaat niet van de ene op de andere dag, en bovendien niet via de bestaande instituties.

Bij de ‘reguliere’ beleving van een godsdienst of maatschappelijk ideaal gebeurt dat meestal binnen bestaande instituties, zoals een moskee of politieke partij. Bij radicalisering vindt het proces van devotie niet binnen bestaande instituties plaats. Soms begint het daar wel en bezoekt men een moskee die streng in de leer is of wordt men lid van een extreemrechtse politieke partij. Maar radicaliserende jongeren hebben al snel genoeg van reguliere imams en vastgeroeste partijleiders. Die vinden ze niet ver genoeg gaan in bijvoorbeeld het islamitische of extreemrechtse ideaal. Het proces van devotie zet zich daarom vaak voort in netwerken van gelijkgezinden, die elkaar opvallend vaak via internet treffen.

Door het internet komt men snel en makkelijk in contact met gelijkgezinden die dezelfde uiterste consequenties trekken, zoals bijvoorbeeld geweld bij acties voor dierenrechten. Niet gehinderd door institutionele gebruiken wordt de devotie opgestuwd, vaak in het tegen elkaar opbieden van hoe ‘idealistisch’ men is.

Het aanbeden ideaal omvat al snel alle aspecten van het dagelijks leven. Devotie kan met name een signaal van radicalisering zijn bij jongeren die een flinke knauw hebben gehad. Als bijvoorbeeld het overlijden van je moeder, ontslagen worden van je bijbaan en voortijdig van school verwijderd worden elkaar snel opvolgen, is men vatbaar voor nieuwe geborgenheid. Meer nog speelt dit bij het hieronder omschreven zesde signaal van radicalisering, het plots zeer intensief beleven van de eigen groep van gelijkgezinden.

Een jongen van Turkse afkomst ziet plots het licht en gaat zich houden aan allerlei islamitische geboden die hij vroeger negeerde. Hij geeft vrouwelijke docenten geen hand meer, sport tijdens de vastenmaand ramadan niet mee, laat een baard staan en doet een kaftan naar school aan. Zijn ouders vindt hij halve afvalligen en van hen trekt hij zich dan ook steeds minder aan.

Signaal 3: vijandbeeld

Radicaliserende jongeren hebben niet alleen een aanbeden ideaal, maar ook het tegendeel daarvan. Er is een sterk vijandbeeld.

Het vijandbeeld kan zeer uiteenlopend zijn qua reikwijdte:

- Het kan de samenleving als geheel betreffen, die te multicultureel of te westers is, of die bijvoorbeeld dieren te veel uitbuit;
- Het vijandbeeld kan een groep betreffen die het kwaad bij uitstek vertegenwoordigt. Te denken valt aan politici die de islam bekritisieren of mensen die actief zijn in de bio-industrie;

- Het kan ook zo zijn dat het vijandbeeld juist mensen betreft die ogenschijnlijk tot de eigen groep behoren, maar kennelijk niet radicaal genoeg zijn. Te denken valt aan moslims die niet strikt genoeg in de leer zouden zijn of autochtonen die te multicultureel zijn en onvoldoende opkomen voor de eigen cultuur.

Radicaliserende jongeren ontlenen het bestaansrecht van hun onderlinge verbintenis in zeer ruime mate aan de denkbeelden of mensen die ze verfoeien. Men is vooral ergens tegen, niet zo zeer ergens voor. Dit maakt dat het gebruik van geweld door anderen tegen 'vijanden' begrijpelijk gevonden kan worden. Een volgende stap zou het zelf gebruiken van geweld kunnen zijn.

Een islamitische jongen die in het jongerencentrum duidelijk maakt dat zijn leven momenteel geheel in het teken staat van het onthullen van de oneerlijke bedoelingen van de Nederlandse overheid, die net als andere westerse regimes moslims discrimineert. De slachtoffers van de tsunami kregen veel hulp, die van de aardbeving in Pakistan niet. Omdat het moslims zijn.

Signaal 4: publiek = privaat

Het onderscheid tussen een publiek en privaat domein vervaagt bij radicalisme. De private normen van de jongere gaan boven de algemene publieke normen. De afspraken die een samenleving maakt over het onderlinge verkeer in het publieke domein worden steeds minder gerespecteerd, omdat die afspraken botsen met de private opvattingen van de radicaliserende jongeren. Het idee dat je terughoudend bent met krenkende gedragingen gaat niet meer op. Publieke normen als respect voor anderen en ieders gelijkwaardigheid leggen het af tegen private normen van radicaliserende jongeren. Je wilt niet alleen publieke normen veranderen, maar ook de private normen van anderen. Dat onderscheid wordt überhaupt steeds minder gemaakt. Niet alleen het uitdragen van bijvoorbeeld homoseksualiteit wordt verfoeid, maar ook het binnenshuis praktiseren daarvan.

Met het vervagen en op termijn oplossen van het onderscheid tussen het publieke en private domein bij radicaliserende jongeren wordt ook gedoeld op hun absolutistisch gedrag. Nuances gaan verloren en er is nergens meer ruimte voor afwijking van hun ideaal. Het idee dat mensen in hun eigen leefomgeving meer te zeggen hebben dan in het openbare leven gaat niet op. Het absolutistische gedrag blijkt ook uit de weigering om de eigen normen ter discussie te stellen. Een gesprek over hun ideaal is alleen mogelijk door die vooraf en onvoorwaardelijk te accepteren.

Een Marokkaans meisje is boos dat ze nergens een stageplek vindt. Ze vindt dat de school haar te weinig helpt bij het aanpakken van discriminerende werkgevers. Dat is nogal logisch, want de school geeft niet echt om moslims. Dit maakt wel duidelijk dat alle moslimkinderen naar islamitische scholen moeten gaan en stage moeten lopen bij islamitische werkgevers.

Signaal 5: uiterlijke kenmerken

Uiterlijke kenmerken zijn uiteraard een signaal voor radicalisering, maar in een pluriforme samenleving is het wel erg moeilijk om hier richtlijnen voor te formuleren. Bij uiterlijke kenmerken in het hedendaagse Nederland geldt immers een (schijnbare) afkeer van massa. Zeker subculturen van jongeren gebruiken het uiterlijk om zich te onderscheiden. Al met al kun je dus niet zeggen dat kleding van Lonsdale, een Palestijnse sjaal of een burka uitingen zijn van extreemrechts, extreemlinks of islamitisch radicalisme. Toch zijn er wel een aantal opvallende zaken ten aanzien van de uiterlijke kenmerken van radicalisme.

Dit soort signalen zijn op zichzelf onvoldoende grond om zelfs maar radicalisering te vermoeden, maar kunnen in combinatie met andere signalen reden tot alertheid zijn:

- Er lijkt sprake van groepskleding. Daarmee wordt niet alleen bedoeld dat radicaliserende jongeren zich hetzelfde gaan kleden, maar ook dat er vaak sprake is van groepsdruk om bepaalde kledingcodes te eerbiedigen.
- Het kan gaan om alledaagse zaken zoals hoofddoekjes, of om bijzondere uitingen zoals de Nederlandse vlag op de schouder van een jas.

Typerend is in ieder geval dat potentiële groepsleden expliciet worden aangesproken op het feit dat ze zich anders moeten gaan kleden. Pubermeisjes die een klasgenote belachelijk maken omdat ze het verkeerde merk schoenen draagt, doen dat niet.

De uiterlijke kenmerken zijn statements over jezelf en/of anderen. Sneakers van Puma zijn misschien hip, maar niet meer dan dat. Een Nederlandse vlag op de schouder van een jas kan meer betekenen dan alleen esthetiek. En dat geldt ook voor een burka of djellaba.

Een islamitisch meisje gaat na een vrijzinnige jeugd en liberale opvoeding plots zwaar gesluierd door het leven. Ze verwijt haar vriendinnen dat ze onbedekt over straat gaan. Met vriendinnen die geen sluier gaan dragen, verbreekt ze het contact. Ze krijgt nieuwe contacten; zusters die zich wel conform de islam kleden, uiten en gedragen

Signaal 6: onderlinge loyaliteit

Radicalisering is een sociaal proces. Niemand radicaliseert alleen. Het is een kwestie van afzetten, maar ook van het zoeken naar en vinden van een nieuwe groep van gelijkgestemden. Er is afkeer van de massa, of van een deel daarvan, maar er is ook een nieuwe groep. En die voelt als een warm bad. Die nieuwe groep van soortgenoten wordt zeer intensief beleefd. Men filosofeert niet alleen eens per week een avondje over een betere wereld, maar trekt steeds meer met elkaar op.

Op termijn vindt bijna al het sociale verkeer binnen de eigen groep plaats, ook op school en ook op de werkplek. En als dat niet mogelijk is, wijken school en werkplek.

De aanwezigheid van een groep van redelijke proportie is nodig om al het sociale verkeer binnen de eigen groep te laten plaatsvinden. Zeker als ook familiale verbanden worden doorgesneden en er levenspartners binnen de eigen groep gevonden (moeten) worden, heeft de groep een flinke omvang nodig. Door het gebruik van internet en het bestaan van virtuele gemeenschappen of gemeenschappen met veel virtueel contact hoeven alle leden van de radicaliserende groep zich niet noodzakelijkerwijs in één gemeente te bevinden.

Ook de toegenomen mobiliteit leidt ertoe dat groepsleden elkaar periodiek kunnen treffen en tussentijds toch veel contact houden. De onderlinge loyaliteit binnen de groep wordt steeds groter. En kan op termijn de loyaliteit naar alle anderen, voormalige naasten inclusief, verdringen.

Een aantal islamitische HBO-studenten van diverse komaf zet een islamitische studentenbond op. Ze eisen dat ze een opleiding krijgen die is aangepast op hun moslim-zijn, dus een gebedsruimte en gescheiden les aan mannen en vrouwen door respectievelijk mannelijke en vrouwelijke docenten. En aandacht voor islamitische wetenschappers, ten koste van denkers uit de Westerse Verlichting.

7.2 SIGNALEREN EN AANPAK RADICALISME³

Bij het signaleren van radicalisering onderscheidt men:

Instrumenten om juiste strategische beleidskeuzes te bepalen zijn.

Instrumenten die leiden tot het aanpakken en beheersen van radicalisering.

3 Het adviesbureau Radar biedt gemeenten en instellingen ondersteuning bij het ontwikkelen van het instrumentarium voor het signaleren en aanpakken van radicalisering.

Instrumenten om juiste strategische beleidskeuzes te bepalen

Quickscan en buurtschouw	Radicaliseringsmeter
Training professionals en sleutelpersonen	Individuele identificatie
Bestuurlijk actieplan 'aanpak radicalisme'	

Bestuurlijk actieplan

In één of twee sessies met bestuurders, beleidsambtenaren en/of uitvoerende professionals kunnen we vaststellen welke vormen en uitingen van radicalisme de gemeente wil aanpakken. Voor de sessies wordt een startnotie aangeleverd met bespreekpunten. Resultaat van de sessies is een beknopt actieplan radicalismebestrijding, waarin doelen, middelen, doelgroepen, betrokken wijken, buurten en instellingen nauwkeurig staan benoemd. Ook een tijdspad en financiële paragraaf kunnen van dit actieplan deel uitmaken.

Quickscan en buurtschouw

Vermoedens van radicalisering worden meestal gerapporteerd door uitvoerende professionals; mensen die in hun dagelijkse werk (onderwijs, welzijnswerk, arbeidsmarkt) veel in contact komen met jongeren. Door middel van een quickscan en/of een buurtschouw komen wij tot een eerste inventarisatie van de ernst van de plaatselijke situatie. Dit levert materiaal op dat nader wordt geverifieerd in de radicaliseringsmeter en/of de basis vormt voor een bestuurlijk actieplan.

Training professionals en sleutelpersonen

Voorwaarde voor effectieve realisatie van het actieplan is een 'vinger aan de pols houden'. Radicalisering onttrekt zich snel aan de waarneming; een af- of toename van radicalisering van een bepaalde groep valt niet eenvoudig te bepalen. Daarom pleiten wij ervoor het actieplan te laten volgen door een training, gericht op het herkennen van radicalisering. Doelgroep van de training is een geselecteerde groep personen uit de verschillende leefcirkels van radicaliserende jongeren, zoals docenten, jongerenwerkers, wijkagenten en buurtvaders. Ze worden geleerd om radicalisering te herkennen. Het zal niet om alle personen gaan die in deze gemeente mogelijkserwijs met radicaliserende jongeren in aanraking komen maar wel om een representatieve groep.

Radicaliseringsmeter

Gebaseerd op de zes signalen van radicalisering is er een radicaliseringsmeter ontwikkeld. Die bestaat uit zo'n vijftig stellingen. Uitvoerende professionals die mogelijk te maken hebben met radicaliserende jongeren kunnen middels de cijfers 1 tot en met 5 aangeven in welke mate ze de stellingen van toepassing achten op de jongeren met wie zij te maken hebben.

De radicaliseringsmeter wordt ingevuld door betrokkenen uit de diverse leefcirkels van de jongeren, variërend van docenten en buurtvaders tot wijkagenten en jongerenwerkers. Op die manier wordt achterhaald of de signalen alleen op één plaats, zoals de school leven, of dat dezelfde signalen bij alle leefcirkels aan bod komen. Dat laatste is eerder een teken van radicalisering. Het is overigens goed mogelijk dat de radicaliseringsmeter laat zien dat er geen radicaliserende tendensen of individuen zijn, maar dat er alleen sprake is van 'gewone' sociale ontevredenheid en/of overlastgevende jongeren.

De getrainde personen worden periodiek volgens een vaststaand format bevraagd over radicalisering. Op die manier krijgt de gemeente een betrouwbare registratie van radicaliseringstendensen. De looptijd van de metingen bedraagt in beginsel een jaar. De eerste vragenlijst is tegelijkertijd de nulmeting. Na de laatste vragenlijst wordt een kort verslag opgesteld van het verloop van de metingen en de uitkomsten ervan. In dit verslag wordt tevens geadviseerd over het al dan niet continueren en wellicht aanpassen van de meting.

De radicaliseringsmeter kan op verschillende manieren ingezet worden. De bevraging kan individueel, aan de hand van een vragenlijst, maar ook collectief, door middel van groepsgesprekken. Bij die laatste optie ligt een casuïstiekoverleg voor de hand. In een casuïstiekoverleg worden specifieke jongeren besproken. De casuïstiek wordt bepaald door informatie over specifieke jongeren, locaties of situaties over wie en waarover men zich zorgen maakt. Komen de gezamenlijke waarnemingen overeen met de individuele waarnemingen? Wat zijn de mogelijke oorzaken van de waarnemingen?

Individuele identificatie

Jongeren die beginnen te radicaliseren, zijn vaak nog bekend bij professionals uit hun omgeving. Dankzij de dagelijkse contacten die men met deze jongeren heeft, weet een professional dat een bepaald groepje jongeren hoog scoort op de zes signalen die hiervoor staan omschreven. Toch bestaat er vaak schroom om jongeren met naam en toenaam te noemen in contacten met de gemeente. Reden is de vertrouwenspositie die de professional heeft, of meent te hebben. Ook kan men twijfel hebben aan de eigen observatie. Door middel van gesprekken en al dan niet geanonimiseerde vragenlijstjes, als onderdeel van de Radicaliseringsmeter, kan worden achterhaald

om welke jongeren het precies gaat. Dat maakt ingrijpen op individueel niveau mogelijk, zelfs curatief en repressief. Maar ook het preventieve beleid kan veranderen, door de focus te verleggen naar de kring van sympathisanten.

Instrumenten voor aanpak en beheersen van radicalisering

Bij het aanpakken en beheersen van radicalisering onderscheiden wij:

- **Individuele aanpak:** curatieve en repressieve instrumenten
- **Collectieve aanpak:** preventieve instrumenten
- **Individuele aanpak: curatieve en repressieve instrumenten**

Inzet Jeugdzorg e.d.	Gezinsaanpak en opvoedingsondersteuning
HALT-aanpak	Inschakelen politie en Justitie
Casuïstiekoverleg	

Bij feitelijke radicalisering zal vaak gekozen moeten worden voor een individuele benadering van iedere jongere afzonderlijk. Belangrijk is het bepalen van de mate van radicalisering. De zes signalen van radicalisering die hierboven staan beschreven, zijn behulpzaam om hiervan een eerste inschatting te maken. Duidelijkheid wordt daarin vooral ook gecreëerd door het voeren van casuïstiekoverleg, zoals hierboven beschreven.

Wanneer nog wordt getwijfeld over de radicalisering van betreffende jongere(n), biedt preventief beleid mogelijkheden. Als er geen twijfel meer bestaat, is er sprake van een gesloten wereldbeeld. Daarin dringen buitenstaanders met een preventieve benadering niet meer door. Mogelijk biedt curatief beleid dan nog een uitweg. Denk daarbij aan jeugdzorg en ingrijpen door maatschappelijk werk, zoals opvoedingsondersteuning en gezinscoaches.

Als curatief beleid niet of te laat tot oplossingen leidt, kan de inzet van repressieve instrumenten onvermijdelijk worden. Het gaat dan om de inzet van politie, justitie en veiligheidsdiensten. Het is zaak dat de gemeente hier tijdig de juiste inschatting weet te maken. Alleen dan wordt voorkomen dat signalen uit het veld blijven liggen zonder dat de verantwoordelijke instellingen hiervan op de hoogte zijn.

Voor gemeenten die nog beleid moeten ontwikkelen biedt VNG ondersteuning bij het vaststellen van aanknopingspunten om in dit proces in te grijpen. Radar kan in overleg met gemeenten protocollen opstellen voor registratie van gevallen van radicalisme en melding hiervan bij politie en justitie of instellingen in de jeugdzorg en het maatschappelijk werk.

- **Collectieve aanpak: preventieve instrumenten**

Aanspreken leidersfiguren	Mentorprojecten
Kennisateliers	Informatie en discussie

Een beperkt en illustratief deel van mogelijke instrumenten voor de preventieve aanpak van radicalisering zijn:

- Mentorprojecten, waarbij jongeren die risico lopen om (verder) te radicaliseren worden gecoacht. De coaches zijn nadrukkelijk geen professionals, maar vrijwilligers uit de buurt of gemeenschap. Die worden wel eerst getraind en gescreend.
- Kennisateliers, waarbij met de risicogroep in een beschutte omgeving wordt gesproken over thema's die bij hen leven. Van belang is het betrekken van experts die door de jongeren worden erkend. Zeker bij vergaande radicalisering is een dergelijke inkapseling eigenlijk niet meer mogelijk.
- Folders en/of e-zines maken over thema's die bij de risicogroep leven. De drempel voor de doelgroep om dit materiaal te lezen is lager dan bij bovenstaande kennisateliers. Maar ook hier geldt als alleen argumenten te mager zijn gezaghebbende experts nodig.
- Extra lessen op betreffende scholen over de democratische rechtsorde. Gastdocenten vertellen over thema's die bij de risicogroep leven. Het betreft nadrukkelijk geen buitenschoolse activiteit, maar een verplichte les.
- Stellingendebatten over radicalisme. Anders dan bij bovenstaande methodieken, is de insteek hier nadrukkelijk polarisatie. Voor- en tegenstanders moeten botsen. De zaal stemt over stellingen en moet daarna stemverklaringen afleggen. Illusterende filmpjes zijn hierbij ook mogelijk.

Tenslotte merken wij op dat bij gemeente en uitvoerende professionals het vermoeden/gevoel bestaat dat er binnen bepaalde groepen of buurten sprake is van radicalisering. Hier zal vaak gekozen moeten worden voor het betrekken van de omgeving van de betreffende groepen jongeren (buurt, school, werk). Ook de jongeren zelf kunnen een belangrijke rol spelen bij het tegengaan van radicalisering. Ze zijn nog goed stuurbaar. Het voeren van een actief preventief beleid voorkomt dat vermoedelijke radicalisering omslaat in feitelijke radicalisering.

8 Afbakenen signaleren en aanpak

De in deze handreiking besproken problematiek en de voorgestelde aanpak bij vermoedelijke of feitelijke radicalisering, vraagt om een zorgvuldige behandeling.

Bij de aanpak van radicalisering dan wel de organisaties die zich daarmee bezighouden zullen gemeenten zoveel mogelijk ongewenste neveneffecten moeten voorkomen. De kans op neveneffecten is zeer reëel. Zo kan de verstoring van radicalisering leiden tot het verplaatsen van het radicaliseringsproces of tot gevoelens van discriminatie en stigmatisering wat juist polarisatie en radicalisering kan bevorderen.

Het is dus van groot belang zorgvuldig een afweging te maken tussen de te nemen maatregelen, het gewenste effect en het te verwachten resultaat. Hierbij zal zowel de inzet van sleutelfiguren uit de eigen gemeenschap, het opbouwen van goede netwerken tussen bestuur en maatschappelijke organisaties en een multi-etnisch karakter van het politiewerk bij het repressieve instrumentarium essentieel zijn.

Bijlage

Voor meer informatie kunt u terecht bij:

VNG
www.vng.nl

Radar, bureau voor sociale vraagstukken
www.radaradvies.nl

Ministerie van Justitie
www.justitie.nl

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding
www.nctb.nl

Kennisnet integratiebeleid en etnische minderheden
www.integratie.net of www.kiemnet.nl

FORUM, servicecentrum integratie
www.forum.nl

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO)
www.adviesorgaan-rmo.nl

Voor nadere informatie over Radicalisme Signaleren en aanpakken, handreiking voor gemeenten kunt u contact opnemen met:

VNG, www.vng.nl, telnr. 070 3738022

Radar, www.radaradvies.nl, telnr. 020-4635050, o.ramadan@radaradvies.nl

ISBN 90-121-1476-4

9 789012 114769

Sdu UITGEVERS